

ԱՂՈԹԷ՛... .

Աղօթէ՛... ծունկի եկած, վարդաբանը ափիդ մէջ, ճակատդ խոսուն և աչերդ երազկոտ:

Աղօթէ՛... յոյգերով փրփրուն ֆէլլահի մը նման, անոր խորհրդաւոր ու խորունկ ներշնչումով...:

Աղօթէ՛... սեւ քուրմի մը նման՝ որ ճակատը բազինին մերկ մարմարին կը դնէ, կուռքի մը անժպիտ, անկարեկիր հայեացքին տակ:

Աղօթքդ տարսուուն թեւեր թող առնէ՛ եթեւ, բախլաց ճնճուկի մը պէս, և առոյգ թարմութիւն մը՝ առաւօտեան երազներու:

Աղօթէ՛... խորանին ձին փրփուրներուն առջեւ, դալկահար Աստուածածնիդ արտօսքին առջեւ:

Աղօթէ՛... հիմա միմունջ մը աղօթքի ու ծուէն մը խունկի պէտք ունի թոյլքս...:

Աղօթէ՛... քնքուշ ելեւէջներ հիւսէ հոգիիդ ներգաշխափութիւնով, նախշուն թեւեր շինէ սըր՝ աիդ բաբախումներով:

Աղօթէ՛ աղօթէ՛... մինչև որ վարդաբանիդ շրջանը լմնայ, ու միմունջներդ հասնին:

Աղօթէ՛... զի վարը՝ դժբաղդներու խուժանը կը տառապի և աղօթքի կը տենչայ, սիրոյ վանկերու կը կարօտի:

Աղօթէ՛... զի երբ երկրի գթութիւնը հասնի և մարգեր դաժան դառնան, աչքը երկեքին կը նայի...:

Աղօթէ՛... զի աղօթքը ճակատը պայծառ կը պահէ:

Աղօթէ՛, աղօթէ՛...

ԱՆԱՐՈՆ

19 Հոկ. 1907

Օվսաճրգ

ԱՁԱՏՈՒԹԻՒՆ

«Այն է փոքրիկ արտոյտի բոյնը
Որ ինձ իմ հայրըս ցուցուց.
Հաւկիթներն ձր տեղ են սիրուն արտոյտին» —
կը հարցընէր Լորի Լին:
Ու վերջապէս նա զըտաւ բոյնն արտոյտին,
Բայց հաւկիթներ չըկային:
«Ինչու վարն այդ տեղ կը փրնտոնս
Բարձրէն երկու փոքր արտոյտներ երգեցին» —
Ըզմեզ զըսպող կեղևը մենք կտորեցինք
Ու զըտանք բոյն մը հոս վեր»:
Եւ երջանիկ թըռչուններ
Առտուան երկնից վրայէն անցան երգելով:

L. Monroe

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Գ Ի Ա Կ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ե.

Քնարերգական Բանաստեղծութիւն

Ձը կայ բան մը որ կարենայ լաւ բացատրել զբական շարժման զօրութիւնը աւատական Գերմանիոյ մէջ, քան քնարերգական բանաստեղծութեան տարօրինակ ծաւալումը: Հագնեղգողները (Mimnesinger) երկու խումբի կը բաժնուին, դիւցազններգական ու քնարերգական, կամ, ինչպէս որ կ'ըսէ իրենցմէ մէկը, նկարիչներ ու սոխակներ: Վերջինները աւելի բազմաթիւ են. բոլոր անառնները լեցուն են անոնցմով, իրենց արձագանքը կը լրսուի զգեակէ զգեակ: ԺԲ ու ԺԳ դարու Գերմանիան ունեցած է զբեթէ երկու հաւրիւր քնարերգական բանաստեղծներ. աւսոնց երկերը ժողոված է Յոբրիտի համբաւաւոր Ռոզէր Մանէն հաւաքիչը և պակասը լրացուցեր են իւրմէ հոգը եկող Ընդօրինակիչները:

Որչափ ալ բազմաթիւ ըլլան այդ բանաստեղծները և ժամանակաւ իրարմէ հեռի, այնուհանդերձ սակայն՝ մի քանի սըրբազան ոճերէ գուրս չեն ելներ: Իրենց մեզի ձգած զրական գործերը կամ այն

է որ պատգամաւորի երգեր են, ասպետի բանաստեղծական նամակներ առ իր տիկին, կամ խօսակցութիւններ՝ տուն առ տուն երգուած, կամ պարի տաղեր կամ վերջապէս առածներ ու ողբեր՝ որոնք կը օնական ու բարոյական ոճով մը գրուած են:

Եւ սակայն Հագենդադերտուն քնարերգական երգերը ներշնչուած են քաղաքավարական միւնիսթէն զգացումներէն՝ որ կ'ոգևորեն իրենց երկար ընթացածները: Այդ հատակոտորներու մէջ կորսուած չէ իսպառ արքունեաց ու զգեստներու կեանքը պատկերացնող վայելուչ շէշուր: Ոճը, որ առաջ պարզ ու անուշ էր, տաակա առ տակաւ ճկուն ու զարդարուն կը դառնայ և տաղաչափութիւնը իր գիտական ձևը կը ստանայ: Գիտմուրի ու Գիւրներբերգի լեզուն կը մօտենայ հին դիւցազներգութեան: Փրեդերիկ Հաուսենցին պարբերութիւնը կը կնճռոտէ և յանգը վերջնականապէս կը հաստատէ: Երբն Ռայնմար յաջողելով իրենց՝ իր ժամանակակիցներէն համարուեցաւ վերջնական հիմնադիր քնարերգական բանաստեղծութեան ի Գերմանիա և այդ բանին կը վկայէ Գոտփրիտ Ստրասբուրգցին: Բայց երբ վալթէր « Ֆոնդէր Ֆոգելվայդէ » աշակերտը գերազանցեց իր վարպետը և անտարաւորս Հագենդադերտուն մեծագոյնն է և միակ ներկայացուցիչը այդ դպրոցին, աւատական բանաստեղծին կատարեալ տիպարն է և մեր ձեռք հասած հատակոտորներուն մէջ կը տեսնուի իր նկարագրին ցլացումը և իր ժամանակին պատկերը:

Հաւանորէն Տիրուցի է. թէ և աղքատ՝ բայց ազնուական սերունդի մը շառաւիղն էր: Երգի արուեստը սորվեցաւ Աւստրիոյ արքունեաց մէջ, ուր իր մանկութեան զեղեցկազոյն տարիները անցուց: Երբ իր պաշտպան Փրեդերիկ դուքսը և Հենրիկոս Զ. կայսրը գերեզման կ'իջնէին՝ վալթէր թափառական կը շրջէր և ըստ իր մէկ բանաստեղծութեան, ճանապարհորդեց մինչև Ելպալ ու Հոննոս: Թուրինգիոյ Հերման աշխարհակոմսին սասնջական բնականը կանգ առաւ և ինքն ալ հրաւիր-

ւեալներու խուժանին մէջ սպրդեցաւ: « Կրցածիս չափ », կ'ըսէ, « ես ալ աճաւ » պարեցի: Օրնիբուն ամբոխ մը կը մեկնէ, ուրիշ մը կը հասնի. զարմանք « կ'առթէ եթէ մէկը կարենայ իր ձայնը « լսելի ընել: Աշխարհակոմսն ալ այնքան « վեհանձն է, որ իր բոլոր ինչքը կը « բաշխէ իր ազնուական կալուածատէր « հիւրերուն հետ. ստոյգ է և արժանի՝ « ամէն նկատողութեան: Ես վկայ եղայ « իր վարած փառաւոր կեանքին: Երբ « ընտիր գինւոյն կշիռքը հազար շիրայ « ալ արժէր, երբէք իր մօտ սակայն՝ աս « պետի մը բաժակը դատարկ չը գլու- « նուեցաւ »:

Վալթէր իր ժամանակին քաղաքական դէպքերուն մասնակցեցաւ: Բարեկամ էր կայսերաց՝ ոչ թէ անոնցմէ ընդունած չնչին պարգևներուն համար՝ այլ որովհետեւ լուսամիտ հայրենասէր մ'էր և աւտոր ոգին կը փայլի իր երգիծաբանական ու առակաւոր գործերուն մէջ: Սա համոզումը գոյացուցեր էր՝ թէ Գերմանիան ներքսապէս խաղաղելու ու արտաքսապէս զօրանալու համար պէտք էր կայսերական հեղինակութեան պատկառանքը կանգուն տալի մը մէջ կ'ապսպրէ որ իր իրաւունքները անվերապահ է և մեծ ճորտեւրուն հպատակութիւն սորվեցնէ: « Գերման ժողովուրդ », կը գոչէ, « ո՛ր է զքեզ կա- « ռավարող օրէնքը: Յետին միջատն իսկ « իշխանութիւն մը կը ճանչնայ, բայց « թու փառքերդ քեզի համար ալ լիմցած « են: Սթափիւր մոլորութենէդ, իշխան- « ներդ չափազանց փառասէր են, ար- « քայլկներդ չափազանց կը խռովեն: « Փիլիպպոս, թագ կապէ գլուխդ և թո՛ղ « անոնք խոնարհին առջեդ »:

Փիլիպպոս պատերազմելով Բրունսվիքի Օթոնին հետ՝ սպաննուեցաւ, բայց Օթոն յանձին Հենրիկոս Զ. ի որդւոյն՝ մանուկն Փրեդերիկոսին նոր հակառակորդ մը գտաւ: Կայսերը կը պայքարէին անդադար իրենց չափ հզօր մրցակիցներու հետ: Բայց իրենց ամենէն վտանգաւոր ռախիները պա-

պերն էին, որ զանոնք խառնալայն հեռու բռնելու համար, միջոցներ կը հայթափէին գերման գործերով գրադեցնելու զանոնք: Բանաստեղծը բուն յարձակումներ կը գործէ Հոռոմայ արքունեաց դէմ: Վլաթէրի հանճարին կնիքն է իր բանաստեղծութեան տեսութեան պարզութիւնը, կայսրութեան ճակատագիրը աչքի առջև ունենալով իր ողորդ միոյն մէջ կը նկարագրէ իր մարմնոյն դիրքը. «Նստած «էի ժայռի մը վրայ, ոտք ոտքի վրայ «դրած. արմուկս ծունգիս վրայ կոթընս «ցուցած. դունչս և այտերէս մէկը կը «հանգչէին ձեռացս մէջ, Ու անձկանօք «կը հարցնէի թէ ինչ է մարդու կենաց «նպատակը և ինչպէս կարելի է ձեռք «բերել հաւասարապէս կարևոր երեք «խնդիրք, պատիւը, հարստութիւնը և «Աստուծոյ շնորհը»: Յաճախ կը խօսի այն հարկին վրայ՝ զոր փերմանը այլ և այլ ձևերու տակ կը վերաբերին Հոռոմայ արքունեաց և տալի մը մէջ զանձանակը կ'անձնաւորէ՝ որ ժողովրդապետութենէ ի ժողովրդապետութիւն շրջելով՝ ի նպատակաւորութեան նուիրադրամը կը հաւաքէ: Վլաթէր հաւատարիմ մնաց փրեզերիկ Բ-ի կուսակցութեան և ընկերացաւ անոր դէպ ի խալիւ, նոյն իսկ խաչակրութեան արշաւանքին ալ մասնակցեցաւ: Կայսրը շնորհեց իրեն Վիլլիքսբուրգի շրջակայքը կառուցուած փոքր աւաւտ մը: Եկամտուր գնահատուած էր երեսուն տարիկ. բայց այդ երեսուն մարկը, կ'ըսէ բանաստեղծը, «դժուար էր տեսնել ու բռնել, և երբ մէկը կը համարէր թէ ձեռաց մէջ ունի զանոնք, կղերը մասն կը պահանջէր»: Իր թափառական կեանքը ձեռք առաւ և վերադառնալով իր ծննդավայրը շարադրեց հետագայ տողերը.

Աստի, ո՛ր անցան զացին տարիներս — Երգեցի՛ կամ թէ ապրեցայ — Ինչ որ ես իրական կը համարէի, իրական էին արդեօք: — Այն օրէն ի վեր քնացայ և յիշողութիւնս կորսնցուցի: — Այսօր արթնցայ, և ինչ որ ընտանիք էր ինձ, հիմայ այնպէս օտար է՝ ինչպէս ձախ ձեռքը՝ աջին: — Մարդիկ՝ որոնց մէջ մանկութիւնս բուսեցի, — ալ զիս չեն ճանչնար,

ինչպէս ես ալ զիրենք չեմ ճանչնար: — Անոնք՝ որ ինձ հետ կը խաղային՝ այլևայլ ու վատտակարեկ են: — Դաշտի արօրուած է, անտառին ձառնը փրկուած են: — առուակը կը հոսի տակաւին, ինչպէս կը հոսէր երբեմն: — Ուրեմն շատ թշուառ եմ, — որովհետև ձեռքս սեղմողները հագին կ'ողջունեն զիս: — Այնքան ուրեք տխրութիւն կը տեսնեմ, — և ուրիշ բան չեմ կրնար ընել՝ բայց թէ հեծել, երբ կը մտածեմ նախկին ոսկի օրերս: — որ նուազ հեռք թողուցեր են քան քար մը ջուրին վրայ:

Վլաթէրէն ետքը, Հագնեբրգոյաց հարազատ բանաստեղծութիւնը ու գողտր երգը չափով մը կը փայլին Օթոն Բոտենդաուերի ու Գրետիէն Համիլ տաղերուն մէջ:

Օթոն Հեններբրգի կուսերու ընտանեաց ցեղէն էր: Խաչակրութեան մասնակցելով՝ Արևելքի մէջ ամուսնացաւ արքունի զարմէ իշխող իշխանուհւոյ մը հետ: Ամուսնացելէ քիչ անցէն ի մօտ կառուց փրաուենբուրգի մեծ նաւատանը, ուր մինչև այսօր կը տեսնուին իրենց շիրիմները:

Օթոնի ընտիր բանաստեղծութիւնները ներշնչած չեն ոչ խաչակրութեան արշաւանքները և ոչ ալ արևելքի բամբռան մը տածած կաթոլիկ սէրը, զի այդ բանաստեղծութիւնները իր մեկնելէն առաջ իրմբազուրած են: Ատոնցմէ մէկը, խօսակցութեան ձևի ներքև, մնաս բարոյներ են՝ ուղղուած զղեկի մը տիկնոջը:

Եթէ Գրիտտօսի խոստացած վարձքը ա՛յնչպիսեմ չ'ըլլաւ — չը պիտի կրնայի բաժնուիլ այն տիկնոջէն — զոր կ'ողջունեմ սրտիս խորէն: — Դա ինձ համար երկնից արքայութիւնն է: — Մինչդեռ ձեռնուր ափերը կը ընակի, պահպանէ՛ զիս, Տէր, — և թո՛յլ տուր ինձ ձեռք բերել երկրօքնուս համար չնորհաց զանծերը:

Տիկինը կը պատասխանէ.

Եթէ ես երկինքն եմ իրեն համար, — ես ալ աստուծոյ տեղ կ'ընդունիմ զիեքը, — որպէս զի անբաժան մնաճք իրարմէ: — Թո՛ղ ուրիմն Աստուծո՛ւ ներէ այս խօսքերուս:

Գրիտտիան՝ Հագնեբրգոյաց զգացումները յաջողեց ի թարգմանել զարդարուն ձևով մը, բայց գուրկ չէ սեթեթեթալ ոճէ: Փաղկաբուսուող տալի մը մէջ, հաճոյքով խօսքը կ'ուղղէ մարգագետնին՝ որուն վրայ ցաւեր է իր տիկինը:

Տէ՛ր Մարգարեան, ո՛րչափ հրճուեցար դու, — երբ տիկինս եկաւ, — և իր սպիտակ ձեռքը երկընցուց — ժողովելու գեղեցիկ ծաղիկներդ: — Թո՛ղ ինձ տուր ինձ, Տէ՛ր Մարգարեան, — ոտքս դնել — այն տեղը՝ ուր նա ճնմեր է:

Արսիս վրայ կրող տիկինն յորդորէ՝ — որ ա՛յնքան անգութ է՛լլալ ինձ հետ, — ես ալ կը մաղթեմ քեզ — որ իր մերկ ոտքը վրադ դնէ. — այն ստեն ձիւնը վրայ է՛լիջներ: — Եթէ հա՛ճի ժպտիլ ինձ, — սիրտս պիտի ծաղկի, նման այն դալարեաց որ գեղք կը պնեն:

Բանաստեղծի ճշմարիտ խանդը կը ցուայ Նիտհարտի երգերու մէջ: Պաւերիայի Ռիւոնենթալ փողը գիւղաքաղաքին ասպետ մ'էր: 1217ին Աւստրիոյ Լէոփոլդ ղզսին հետ խաչակրութեան գնաց: Ի դարձին՝ անծանօթ պատճառաւ մը գտնուով իր վահապետին հետ՝ ստիպուեցաւ հետանալ իր հայրենիքէն: Լէոփոլդի որդին Փրեզբերիկ Բ. հիւրընկալելով զինքը շնորհեց իրեն Մէթրինքի աւատը: Նիտհարտ տեսնելով որ ասպետական բանաստեղծութիւնը հետզհետէ սեթեմեթեմ ոճի մը մէջ կը կորստի, փորձեց աղերս մը դնել բնուիթեան ու այդ բանաստեղծութեան մէջ: Իր ընտիր ոտանաւորները դաշտային տեսարաններ են՝ ոգևորուած պարերով մը և երբեմն իսկ գեղջուկներու կոռով մը, վասն զի Նիտհարտ չ'արհամարհէր զաւելտական տարրը: Յաճախ խօսակցութիւն կը գործածէ:

Ահա նմոյշ մը իր պարերգներուն:

Բարի՛ եկար, — գեղեցիկ մայիս մայիսի: Ահա վայրկեանը՝ — ուր սիրակաթ սրտերը կը հրճուին: — Մէ՛կ կողմի հոգեր, — ծաղկատի օրիորդներ. մտիկ ըրէք խորհուրդիս: — Աման — կը մօտենայ. ընդունեցէք զինք սիրով:

Կը լսեմ արդէն — թո՛ղոց քաղցր դայլալիկը: — Աղջո՛ն, ուրախութիւն գարնան, Զմեռը կ'աւտեմ. — իր խտուրթինը կը լռեցնէ անուշ ձայներ: — որ կը դիմեն զմեզ: — Ահա ազատեցանք իր լուծէն:

Կատաղի զայրոյթը թափած է — գեղեցիկ թմբիներու վրայ: — անասուր մերկացուցիւ է իր քարէջ: — Ընդերկար — մարգարեանիւր գերի եկած է — իր ձեռքին տակ: — Ահա կը ծաղկի նա ի հեծուկս իրեն:

Երբէք — տեսած չեմ անտառը մ'յսչափ դալարագունաթ. — երբէք մարգագետինը մ'յսքան ծաղկալից: — Ահա ժամանակը՝ — ուր սոխակը կը վերադառնայ, — կտրիճ ըմբիւ: — վանիչ ցրտութեան:

Ամէն բերան կ'երգեն գովեստներ — մայիս ամսուան: — Կտրիկները փթթեր են — մարգարեանիներուն վրայ — զոր ձմեռը մերկացուցիւ էր: — Թմբինին իր տերեւ գգեցաւ: — Կը լսէք պարի շարժումը: Ի՛նչ ուրախ զուարթ խումբեր:....

Վերջին տողը կը ցուցնէ թէ Նիտհարտ իր արժանեաց զգացումն ունէր: Արդարեւ ինք եղաւ զբանաստեղծական նորոգիչ մը և գերմանական հովուականին հիմնադրուի:

2.

Վարդապետական Քերթուածներ

Մինչև հիմայ ճառած զանազան տեսակ ոճերը կը վերաբերէին երկու առանձնաշնորհեալ դասակարգերուն: Դոկտրինական մէջ հիւրընկալուած արկածի բանաստեղծութեան հեղինակները ասպետներ կամ կալուածատէրներու յարեալ կղերականներ էին. վիպական բանաստեղծութիւնը կը դերի ձեռքով կը մտնէր ազգային գրականութեան մէջ: Գալով այն բազմաթիւ դասակարգին, որ քաղաքներ ու գիւղեր կը լեցնէին, հազիւ թէ կը համարձակէր իր ձայնը խառնելու եկեղեցական կամ ասպետական երգերու մէջ: Բայց արդէն նա սկսեւ էր ինքզինք ցուցնել քանի մը բարոյական ու երգիծաբանական երգերով և յառաջաբան մ'էր այն մեծ ազդեցութեան՝ զոր պիտի գործէր հետագայ դարուն մատնազրութեան վրայ:

Գերման վարդապետական հնագոյն քերթուածներէն մէկը մահուան մոռածութիւնը խորագրելը կը կրէ. հեղինակը զինքը կ'անուանէ «Աստուծոյ ծառան բարին Հենրիկոս»: Այդ անուանակոչութիւնը զինքը եկեղեցական մ'ենթադրել կու տայ. բայց Հենրիկոսին բացած պայքարը կղերին դէմ անոր աշխարհական ըլլալէն ամէն կասկած կը փարատէ: Կը յարձակի Եկեղեցւոյ պաշտօնէից ընչաքաղցութեան ու մեղկութեան դէմ: «Եթէ մէկը, կ'ըսէ, կ'անայ արժանի ըլլալ երկնից ճաշակելով համազամ խորտիկներ, և եթէ հոն մտնելու համար բաւական կը համարուի ինամբ քով սանտուռած մուրուք մ'ունենալ, ընտրելոց թիւը շատ մեծ պիտի ըլլար»: Կը

պարսաւէ նոյնպէս կանանց պնասիրու-
թիւնը . «որոնք կ'առաջանան, կ'ըսէ,
փողոյ ամպով մը պատուած՝ զոր իրենց
երկայն քղանցքը կը բարձրացնէ ետեւեւ-
ընէ» : Ըստ իրեն, կենաց նպատակն է լաւ
մեռնելու պատրաստուիլ :

Նոյնչափ հին վայնայրէ բերթուած
մ'ալ հասած է մեզ, ժողովրդեան պար-
կեշտ, բարեպաշտ և անտրտուն չհպատա-
կութեան զգացման վէպն է այս : Այդ
բերթուածը կը պարունակէ հօր մ'իւր որդ-
ւոյն տուած խրատները և այդ խորագիրը
տրուեցաւ ապագային նմանօրինակ պա-
րունակութիւն ունեցող երկերուն :

Աշխարհական ու ժողովրդական ոգին
դեռ կը տիրէ փրայդանքի առածներուն
մէջ, ուր ի հանդէս կը բերէ Տէրութեան
բոլոր դասակարգերը, բայց ամենէն աւելի
աչքի կը զարնէ կրօնական խորին զգա-
ցումը՝ որ կը միացնէ երգիծաբանական
խանդին հետ . կրնանք զինքը նկատել Յե-
ղաշրջութեան հեռաւոր կարապետ մը : Ի-
րեն համար Աստուած սկիզբն ու կատա-
րածն է ամենայն իրաց : Բայց ո՞վ կը
յանդգնի, կ'ըսէ, ինքզինք Աստուծոյ ներ-
կայացուցիչ հռչակելու երկրիս վրայ : «Ո՛չ
ոք կարող է թողուլ մեղքեր, բաց ի Աս-
տուծմէ . մարդս բանականութենէ զուրկ
ըլլալու է վատահելու ներողութեան մը՝
զոր մեղաւոր մը կը շնորհէ ուրիշ մեղա-
ւորի մը : Եթէ պապը կրնայ մեղքեր թո-
ղուլ առանց զոյժման՝ պէտք է զինքը բար-
կոծել այն ամէն քրիստոնեայ հոգիներուն
համար որ դժոխք կ'երթան» :

Մինչև միջին դարու վերջը բոլոր
քննադատութիւնները կղերին ու ազնուա-
կանութեան դէմ, ժիւ դարէն սկսեալ կը
զտնուին համառօտուած փրայդանքի հաւա-
քածոյին մէջ, Յիսուն տարի ետքը Ստրի-
քէր կը շարունակէ այդ պայքարը իր
Տրսուսիյն մէջ : Ստրիքէրի ժամանակակից
թափառաշրջիկ երգիչ մը վերհէր «Պար-
տիզական» յորշորջուած, փոխանակ ուղ-
ղակի յարձակելու ասպետանակութեան
դէմ, խեղճուկ ոճով մը կը նկարագրէ ա-
տելի ու ծաղրելի դարձնելով զայն : Իր

Հիմքերիս վարձակալ դիւցազն թէև քաջ
և ճարպիկ գիւղացի մ'է, բայց շիկնելով
իր զարմին վրայ, կը սկսի իշխանաբար
ապրիլ և նոր քաղաքավարութեան օրէնք-
ներ կը դնէ և անոնց համեմատ կը շար-
ժի : Իր քաջագործութիւնները քիչ վերջ
զինքը կախաղան կ'առաջնորդեն : Ո՛րքան
փոփոխութիւն բանաստեղծութեան մէջ
Հենրիկոս Վելզիքէն ի վեր :

Յարգմ. Հ. Ս. ՏԵՐ-ՄՈՎՍԵՅԱՆ

ՀԱՅ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Ն • Ա • Դ • Ո • Ն • Յ *

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՈՒՍՏԵՆԻԱՆՈՍԻ ԺԱՄԱՆԱԿ. 1908

Իււզանդական կայսրութիւնը, սահմա-
նաքար ընդ մէջ արեւմտից և արեւելից,
ժամադրավայր ամէն ազգաց և ժողո-
վրդոց ու կրօնից աշխարհիս, ուր հեռա-
ւոր հիւսիսը և հարաւը, արեւելք և արեւ-
մուտք, իրենց վաճառքներու և հարստու-
թեանց հետ ուղիսօրէն կը հոսէին նաև ի-
րենց բաղդախնդիր հրոսակները, ամէն
այլալեզու և այլատաբազ ձևերով, և ուր
սակայն այս ամէնը, ուկրաինոսի մէջ հո-
սող գետերու նման, արքունական, եկեղե-
ցական, քաղաքային, վաճառականական,
հռետորական և զինուորական յորձանքնե-
րու թաւալմանց մէջ՝ խառնուելով իրա-
րու, շաղկելով ի միասին, փշրելով զի-
րար կամ ծծելով, կը խմորուէին ի մի
զանգուած՝ զոր դարեր և ազգեր մինչև
այսօր դրոշմած ու ճանչցած են Բիդառ-
դացի անուամբ, սահմանուած էր ըլլալու

* Н. АДОНЦЪ. — Армения въ эпоху Юстиниана. политическое состояние на основѣ Нахарарскаго строя.

[Тексты и разысканія по Армяно-Грузинской филологіи. КН. XI.]. С.-Петербургу. 1908. էջը XIV-526 in 8°-մեծ :